№ 172 Սեպտեմբերի 18 Շաբաթ 1882 Սեպտեմբերի 18 Շաբաթ № 172

ՏԱՍՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ· Редакція ‹Мшакъ›

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Նոր-Բայազէտից: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Եգիպտոս: Նամակ Թիւրքիայից: Արտաքին լուրեր:—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ:— ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ:—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Ժողովրդական գրականութեան նշանակութիւնը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ

—

Սեպտեմբերի 4-ին

Երևանի նահանգապետ գեներալ Շալիկօվը անցեալ օգոստոսի 27-ին այցելեց մեր քաղաքը, իջևանելով կրկին տեղիս պատուաւոր քաղաքացի Ս· Ատոմեանցի տանը: Նորին գերազանցութեան մեր քաղաք այցելելը երկրորդ անգամ եղաւ: Հասարակութեան երևելիների մի խումբ շնորհաւորեց նորա գալուստը, շնորհակալ լինելով նորան տեղոյս դեղատան և հեռագրատան բացման համար, և քաղաքիս համար նորա ունեցած ուշադրութիւնների մասին: Մեր հասարակութիւնը խնդրամատոյց եղաւ նորին գերազանցութեանը նորա միջնորդութիւնը խնդրելով տեղիցս դէպի Հին-Նախիջևան, Վայոց ձորով, (Դալադեազ) ճանապարհ բաց անելու համար, խոստանալով մեր գաւառում տարածութիւն բռնող ճանապարհի պատրաստութեան համար հարկաւոր մշակները տալ և նիւթականապէս մասնակցել այս ձեռնարկի կարևորութեանը, համաձայն կառավարութեան ինքնայօժար կարգադրութեանը. իսկ նորին գերազանցութիւնը, ընդունելով խնդրագիրը, խոստացաւ աշխարհագրական քարտէզի վրա մտիկ տալ, տեղեկանալ հարկաւոր տարածութեան դիրքը և որքան երկայնութեան չափ ունենալու մասին և ըստ արժանոյն անել իր միջնորդութիւնը կարելոյն չափ: Շատ լաւ կը լինէր այս ճանապարհի բացման համար եթէ նոյնպէս հոգատարութիւն ունենային և Նախիջևանի ու Շարուր-Դալագեազի գաւառները նիւթական միջոցներ զոհելու, որքան և ներելի էր նոցա, նմանապէս և Ռուսաստանի այն քաղաքները, որոնք առուտուրի առիթով յարակցութիւն ունենում են պարսկաց քաղաքների հետ, որովհետև Ելենօվկա կայարանից փոխանակ 4—5 օր ճանապարհորդելու մինչև Նախիջևան, մանաւանդ ամառվան շոքին, Նոր-Բայազէտի առողջ կլիմայով 2 օր ճանապարհորդել բաւական է:

Նորին գերազանցութիւնը կայսեր անուանակոչութեան տօնի կատարմանը ներկայ գտնվեցաւ տեղոյս Ս· Աստուածածին եկեղեցում պատարագի ժամանակ. եկեղեցուց դուրս գալիս շնորհաւորեց զօրքին Թագաւոր կայսրի անուանակոչութեան տարեդարձը: Հետևեալ օրը նահանգապետը այցելեց զօրանոցը, բանտը և նոր վարձված հեռագրատունը, որի տէր պ· Աֆանասեանին շնորհակալեց հասարակութեանը նրա խնայողաբար արժան գնով տալու համար այնպիսի լաւ տունը:

Նորին գերազանցութիւնը հետաքրքրաբար հարցրեց տեղոյս ապտեկայի դրութեան և կառավարչական վարկի մասին և տեղեկացաւ որ ոչինչ չը կայ և խեղճ Բայազէտը խարված է մտքի յոյսերով ու նկատեց դեղատան տիրոջը, մանաւանդ երբ աւելի հաւատարացաւ պրօվիզորի, նորա վրա իրան մատուցած գանգատագրից, ընդգուշացրեց պ· գաւառապետին հասարակութեան դրամների հետ տնտեսաբար, ապտէկատիրոջ չը հաւատալ այսուհետև վերջին գրոշն անգամ, և առաւօտը շնորհակալելով գաւառապետին, աւագ օգնականին, քաղաքի պրիստաւին և տանտիրոջը, ուղևորվեց դէպի Ծաղկաձոր:

Վ ա ճ ա ռ ա կ ա ն

—

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են: ‹Ամսիս 8-ին, երկարատև հիւանդութիւնից յետոյ, վախճանվեցաւ տեղիս վիճակաւոր առաջնորդ Անդրէաս արքեպիսկոպոսը: Սեպտեմբերի 10-ին տհագին բազմութիւն, հոգևորականներով յուղարկաւորում էին հանգուցեալի դիակը Ագուլեաց եկեղեցին, որտեղ պէտք է կատարվեն եկեղեցական խորհրդները և ապա ննջեցեալին կը տանեն Ղազանչեցւոց եկեղեցին, որի գաւթում պիտի թաղվի հանգուցեալը, համաձայն իր արած կտակի: Հանգուցեալը միայն վեց ամիս էր, որ եկել էր Շուշի, ինչպէս առաջնորդ: Այս կարճ միջոցում միշտ տկար լինելով, հանգուցեալը ոչինչ չը կարողացաւ անել իր կառավարած վիճակի, կամ մեր դպրոցների համար: Նա յայտնվեցաւ որպէս բարի, հեզ և խոհեմ մարդ, բայց միշտ տկար կազմուածքով և թոյլ բնաւորութեամբ:»

—

Նոյն տեղից մեզ գրում են հետևեալը: ‹Օգոստոս ամսին մեր քաղաքը այցելեց պօլսեցի երիտասարդ պ· Ներսէսեան, որ մի քանի անգամ ցոյց տուեց մեզ իր հետ բերած գիտնական երևելի գիւտեր և մեքենաներ, ինչպէս Թելեֆօն, ֆօնօգրաֆ և այլն: Շուշու հասարակութիւնը շատ բաւական մնաց պ· Ներսէսեանի ներկայացումներից. այդ հետաքրքիր բաները բոլորովին զարմացնում էին շուշեցիներին: Բերանը բաց, ապշած նայում էր ժողովուրդը ֆօնօգրաֆին, երբ նա զարմանալի նմանութեամբ կրկնում էր տեղական չ ի ք ա ս տ ա յ ի և բ ա յ ա թ ի-շ ի ր ա զ ի ձայները: Թէպէտ պարոնը բաւական լաւ բացատրեց այդ գործիքների կազմակերպութիւնը, բայց ժողովուրդը նրան չէր հաւատում և շատերը դարձեալ երկմտութեամբ ասում էին. ‹երևի սատանայի բան է:» Չէ կարելի չը գովել պ· Ներսէսեանին. առաջին ներկայացման ամբողջ արդիւնքը նա նուիրեց տեղիս հայոց օրիորդական դըպրոցին, բացի սրանից նա ձրիապէս ցոյց տուեց օրիորդներին ֆօնօգրաֆը: Շատերը մեր ժլատ կրեսոսներից այժմ փոշմանվել են, որ չեն կարողացել տեսնել այդ մեքենաները: Այստեղից պ· Ներսէսեան ուղևորվեց Բագու: Ցանկանում ենք նրան կատարեալ աջողութիւն:›

—

Զարմանալի բան է. ինչոր ‹Մշակը» յայտնում է, այդ բոլորը նրանից առաջ ուրիշները իրանց գլխումն են ունեցել: ‹Մշակը» յայտնել է որ ուսուցչական ժողովի տևողութեան ժամանակ լաւ կը լինէր որ Թիֆլիսի բնակիչները հիւրասիրէին իրանց մօտ մի մի վարժապետ,—և ահա յայանի ուղղութեան մամուլը յայտնում է որ դա ‹Մշակի» միտքը չէ, այլ այս ինչ մասնաւոր անձն վաղուց է արդէն մասնաւորապէս էր առաջարկել այդ միտքը: Կարծես թէ մի և նոյն է մասնաւոր կերպով մի բան յայտնել, կամ հրապարակապէս նոյն բանն առաջարկել: Այդ բաւական չէ. նոյն մամուլը յայտնում է այժմ որ այն բոլոր առաջարկութիւնները, որ արել է ‹Մշակը», ինչպէս ուսուցիչներին հիւրասիրելը տներում, նրանց մուզէում և թատրոն տանելը, նրանց ճաշ տալը, նրանց համար երկաթուղու տոմսակներ ճարելը,—այդ բոլորը ‹Մշակի» առաջարկութիւններ չէին, այլ այդ բոլորը կարգադրիչ յանձնաժողովի անդամների գլխներում վաղուց կար արդէն, ‹Մշակի» առաջարկութիւններից առաջ էլ: Բայց եթէ այդպէս է, ինչի ուրեմն չիրագործեց յանձնաժողովը այդ իր բոլոր գիտաւորութիւններից և ոչ մինը, այլ մեր բոլոր առաջարկութիւնները սկսեց իրագործել, այն էլ մեր լրագրի № 154 առաջնորդող յօդուածից յետոյ, որ հրատարակվեցաւ օգոստոսի 24-ին, ինքն Թիֆլիսի հասարակութիւնը, իր մասնաւոր միջոցներով և ոչ թէ յանձնաժողովը: Մուզէում հրաւիրեցին ուսուցիչներին քաղաքիս հայ տ ի կ ի ն ն ե ր ն ու օ ր ի ո ր դ ն ե ր ը իրանց մէջ փողեր հանգանակելով և մուզէումի դիրէկտոր, պ· Բադդէ, կիսագնով տուեց տոմսակներ. հայոց թատրօնական ներկայացումները վարժապետները այցելեցին այն տոմսակներով որ թ ա տ ր օ ն ա կ ա ն խ ու մ բ ը նրանց ձրիապէս ուղարկեց. ճաշկերոյթը տուեց Թիֆլիսի հ ա ս ա ր ա կ ու թ ի ւ ն ը: Ուրեմն յանձնաժողովը ինքն այդ բաներից ոչ մինը չարաւ, բայց մեզ ուզում են հաւատացնել, որ նա այդ բոլորը վ ճ ռ ե ց անել: Լաւ բան է վ ճ ռ ե լ անել այն, ինչ որ ինքդ չես կարող անել, վ ճ ռ ե լ անել ո ւ ր ի շ ի փողով: Ուրեմն այս է դուրս գալիս. յանձնաժողովը վաղուց վ ճ ռ ա ծ էր որ հայ տիկինները և օրիորդները իրանց գրպանից հանեն փողեր և իրանց հաշւով տանեն ուսուցիչներին մուզէում, յանձնաժողովը վ ճ ռ ա ծ էր, որ թատրօնական խումբը իր հաշւով հրաւիրէր ուսուցիչներին թատրօն, յանձնաժողովը վ ճ ռ ա ծ էր որ Թիֆլիսի հասարակութիւնը իր հաշւով ճաշ տար ուսուցիչներին և այլն: Ռուսերէն այդ տեսակ բանին կասեն. ‹На нашъ счетъ на ваши деньги»: Աւելի ազնիւ և պարզ չէր լինի խոստովանվել ճշմարտութիւնը. հասարակութիւնը կարդաց ‹Մշակի» թէ առաջնորդող և թէ ուրիշ յօդուածները, ընդունեց մեր առաջարկութիւնները և ինքն կատարեց այն, ինչ որ չը կատարեց յանձնաժողովը: Հասարակութիւնը նրանց իրագործեց իր ազատ կամքով, մամուլի առաջարկութեամբ: Լաւ բան է. ես վճռում եմ որ դու քո գրպանից այսքան ծախսես: Ես կարող եմ միայն ա ռ ա ջ ա ր կ ե լ քեզ այս կամ այն անելու: Բայց մենք ոչինչ առաջարկութիւնն էլ չը տեսանք յանձնաժողովի կողմից. նա կարող էր ժողովի նոր բացվելուն պէս, տպված յայտարարութիւններով, ապ-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

—

Ամեն մի փոքր ի շատէ լուսաւորված ազգ ունի երկու տեսակ գրականութիւն, որոնցից ամեն մինը ծնվում է իր որոշեալ ժամանակամիջոցում: Ինչպէս ամեն մի անհատ ունեցել է մանկութեան հասակը և ապա դուրս գալով մանկութենից դառել է երիտասարդ կամ այր, այնպէս էլ ամեն մի ազգ ունի և մանկութիւն և այնպիսի ժամանակամիջոցներ, որոնք համապատասխանում են մի անհատի հասակի դասաւորութեան: Նայելով և ազգի հասակին, գրականութիւնը, իբրև դրա ծնունդ, երկու տեսակ սիպ է ստանում: Այն ժամանակամիջոցը, որում ազգը կենում է, իբրև մանուկ պարզ և անտրուեստ կերպով, երբ նա զուրկ է քաղաքական լուսաւորութենից և զանազան դասակարգերից, այդ ժամանակամիջոցը ծընող է հանդիսանում ժողովրդական կոչված պարզ բանաւոր գրականութեան: Ազգի այդ հասակի գըրականութիւնը կոչվում է ժողովրդական, որովհետև դա մի անհատի ստեղծագործութիւն չէ, այլ պատկանում է բոլոր ազգի մտաւոր գործունէութեան: Այդ գրականութիւնը, ծնունդ առնելով բոլոր ազգի բերանում պատկերացնում է ժողովրդի կեանքը իր ներքին և արտաքին խնտրէմներով, իր ուրախութիւններով և վշտերով, իր հաւատով և նախապաշարմունքներով այնպէս, ինչպէս նոյն իսկ ժողովուրդը և հասկանում է և վերաբերվում է նրան: Ազգի մանկութեան ժամանակ, երբ չը կան ժողովրդի մէջ քաղաքական զանազան տեսակ դասակարգեր, երբ բոլորը միասին են մասնակցում քաղաքական գործերի և ուրիշ կենսական խնդիրների մէջ, երբ անհատների կամքը չէ զանազանվում բոլորի կամքից, այդ ժամանակը, ամեն մինը ունի մի տեսակ ուղղած հոգեկան տրամադրութիւն: Եթէ ժողովրդի մէջ կայ բանաստեղծ կամ աշուղ, դա արդէն ոչ թէ իր տրամադրութիւն կամ կեանքն է նկարագրում իր երգերի մէջ, այլ բոլոր ժողովրդինը: Բայց ահա ազգ սկսեց լուսաւորվել թէ քաղաքական և թէ մտաւոր կեանքում, սկսում են երևան գալ զանազան անհատներ, որոնք համեմատաբար աւելի բարձր են իրենց մտքերով և ձգտումներով և դրանց բանաստեղծութիւնը կամ թէ գրականական ուրիշ պարապմունքները կորցնում են ժողովրդական կոչված յատկութիւնը, որովհետև դրանք բոլոր ազգի սրտից չեն բղխում, այլ զանազան անհատների կարծիքներն են: Այդ ժամանակ ազգը արդէն սկսում է դուրս գալ մանկութենից և նրա առաջվայ միանման կեանքը սկսում է փոխվել, և գրականութիւնը բոլորովին ուրիշ ընթացք ստանալ, այսինքն ժողովրդականութեան տեղ անհատականութեան նշանները են երևում: Այդ գրականութիւնը կոչվում է կուլտուրական կամ գրաւոր արուեստական: Ինչ ասել կուզէ, որ նայելով ժողովրդական երգերին, ձևի կողմից, մենք պիտի ասենք, որ դրանք ի հարկէ, մի աշղի, մի տրուվերի, միննէզինգերի, կամ տրուբադուրի ստեղծագործութիւն են, բայց նայելով նիւթի և բովանդակութեան կողմից՝ դրանք ժողովրդի ստեղծագործութիւն են: Ժողովրդական գրականութեանը պատկանում են ոչ թէ երգերը, այլ ամենը ինչ ստեղծում է ժողովուրդը, այսինքն նրա առածները, առակները, զրոյցները (հեքեաթ) և այլն: Ժողովրդի գրականութեան ժողովածուները և դըրանց հետազօտութեան օգուտը ես քաջ գիտեմ, որ բոլորին յայտնի է: Հեքեաթների մէջ երևում է ինչպէս է ժողովուրդը իրեն ներկայացնում բնութեան զանազան երևոյթները, ամպը, ձմեռը, կայծակը և այլն, կամ այս կամ այն հեքեաթի հերոսը, որ պատմական հերոսին է համապատասխանում: Հեքեաթների հետազօտութեան մեծ նըշանակութիւնը դրանց մէջն է, և ոչ թէ նրա բարոյականութեան (мораль) մէջ, ինչպէս շատերը հասկանում են: Այդպիսի պարապմունքների հետևանքը լինում է այն, որ պատմութիւնը աւելի մշակվում է և ժողովրդի ինքնաճանաչութիւնը մեծանում է:

Եւրօպական ազգերը 18 դարում Գերմանիայից օրինակ առնելով սկսեցին հետաքրքրվել ժողովրդի կեանքով և միակ միջոց այդ բանի համար եղաւ ժողովրդի կեանքի թէ տնտեսական և թէ հոգեբանական մասի ուսումնասիրութիւնը: Հոգեբանական մասը ժողովրդի անցեալի պարունակվում է նրա գրականութեան մէջ—դա ինչպէս շատերը ասում են, հօգուոյ հայելին է: Գերմանիայի ինչպէս և ուրիշ պետութիւնների համար այդ ուսումնասիրութիւնը բացի իր մեծ վերոյիշեալ օգուտից՝ ունեցաւ և մի ուրիշ օգուտ. գերմանացիք լաւ հասկացան, որ իրենց գրականութիւնը կարող է բոլորովին անկախ լինել հին լուսաւորեալ աշխարհների գրականութենից: Ժողովրդի մէջ հնուց մընացած զրոյցները տաղանդաւոր բանաստեղծների գրչի տակ երևելի հեղինակութիւններ դառան. հինաւուրց թագաւոր Heinrich der Vogeler’ի մասին զրոյցը Կլօպշտօկի գրչի տակ դառաւ երևելի Մեսսիադան, ուր Heinrich’ը իր ստեղծողի աչքում աւելի և աւելի ազնուանալով վերջապէս կերպարանափոխվեցաւ դէպի Մեսսիան. ժողովրդական հերոս քաջ Գօդֆրիդը դառաւ երևելի Գէօթէի Göts von Berlichengen’ը. թափառաշրջիկ Ֆաուստ, կախարդ լեհացի ծերունոյ մասին զրոյցը՝ դառաւ Գէօթէի իր ամենաբարձր ձգտումներով յախշտակված Ֆաուստը: Մի աննշան փոքր առակական զրոյց երեք մատանիների մասին ձուլվեցաւ Լէսսինգի Nathan der Weise’ն և այլն և այլն: Այդ ուղղութիւնը, որի հիմնադիրը եղաւ Համմանը իր երևելի աշակերտներով, պատճառ դարձաւ այն հանգամանքին, որ Գերմանիան, կարծես, սթափվեցաւ և թողնելով Յունաստանի և Հռոմի փտած հերոսները և աստուածները, ձգե-

դարարութիւններով դիմել հասարակութեանը, խնդրելով նրան որ այս կամ այն բան անի ուսուցիչների համար. բայց այդ էլ չարաւ յանձնաժողովը: Նա մեզ համար անյայտ կերպով վճռեց անել այն, ինչ որ արեցին ուրիշները, ինչ որ ինքն չարաւ և չը կարողացաւ էլ անել, այլ նրա տեղը արեցին՝ մուզիքալի տոմսակները վճարող տիկինները և պ. Բաղդէ, թատրօնական խումբը և իրանց փողով ճաշ տուողները:

—

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ մեզ գրում են: «Մեզանում կարծես սովորութիւն է դարձել կողոպտել, քանդել, խոտ կրակել, տուն կտրել, այգիներից խաղող և միրգ գողանալ և այլն: Օր չէ անցնում որ այս տեսակ անկարգութիւններից մինը չը պատահէր, օր չէ անցնում որ այս կամ այն տանից մի բան չը գողանային, չը տանէին: Ահա չորս ամիս արդէն լրանում է որ տանուտէր չունենք: Այս տարի էլ, սաստիկ չորութեան ժամանակ, ջրի համար անհոգատարութեան պատճառով մեր գիւղին հասցրած վնասը կարելի է մինչև 60,000 րուբլ գումարի հաշւել:»

—

Մեզ գրում են ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ: «Սեպտեմբերի 1-ից սկսած Ախալքալաքի ամբողջ գաւառում յորդահոս անձրևներ են տեղում, որոնք օգտակար են արօտների համար, բայց վնասակար կալսելու գործին: Շրջակայ սարերը ձիւնով են ծածկված արդէն:»

—

Նոյն տեղից մեզ գրում են և հետևեալը: «Մեր ուսումնարանների հին հոգաբարձուները հրաժարական են տուած իրանց պաշտօնից, իսկ նորերի ընտրութիւնը թէև կատարվեցաւ, բայց այդ ընտրութիւնը դեռ առաջարկված չէ հաստատութեան համար, որովհետև նորընտիր հոգաբարձուները, ընտրվելուց յետոյ, զղջացել են որ ընտրվել են: Դպրոցները դեռ ևս չեն բացվել, Թիֆլիսում չարունակվող ընդհանուր ուսուցչական ժողովի պատճառով:»

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ, սեպտեմբերի 13-ից մեզ հաղորդում են հետևեալ լուրերը: «Ամբողջ ամառվայ չորութենից յետոյ, ահա այս երկու գիշեր է որ անձրև է գալիս. շոգերը կտրվել են: Երևանը սկսում է նորից կենդանանալ. Ծաղկաձորից սկսում են ամարողները վերադառնալ քաղաք: Ուսումնարանները մի հինգ օրից յետոյ կը բացվեն: Ցանկալի է որ մեր գիմնազիայի դիրեկտորը նորից այս տարի չը հրաւիրի, գիմնազիայում հայոց լեզու դաս տալու համար, այն քահանային, որից անցեալ տարի բոլորն էլ դժգոհ էին: Տեղիս ուսուցչական սեմինարիային կից այս տարի բացվեցաւ սկզբնական դպրոցը:»

—

Սեպտեմբերի 9-ից մեզ հետևեալ լուրերն են հաղորդում ՍՂՆԱԽ քաղաքից: «Այս տարվայ երաշտը այն հետևանքն ունեցաւ Սղնախում, որ մանուկներից շատերը թանչին զոհ գնային և տեղ տեղ էլ երևեցաւ աչքացաւ: Բացի սորանից տարածված է մեր կողմերում և կենդանիների վրա հիւանդութիւնը: Միայն օգոստոսի 31-ից սկսեցին շարունակաբար յորդ անձրևներ գալ և շարունակվում էին մինչև 8 սեպտեմբերի: Այդ անձրևների պատճառով հին տներից շատերը փլվեցան, թէև բնակիչներից ոչ ոքին վնաս չը հասաւ: Խաղողի մի մասն էլ անձրևներից փտեց. շատերը ստիպված էին շտապել քաղել իրանց այգիները, նոյն իսկ անձրևի ժամանակ: Այժմ եղանակը բաւական ցրտեց և յոյս կայ որ անձրևներից յետոյ թէ մարդկանց և թէ տաւարների հիւանդութիւններին վերջ կը դրվի: Մթերքների գները դարձեալ նոյն են մնացել:»

—

ԱՐԴՈՒԻՆԻՑ մեզ գրում են հետևեալը: «Շավշէթի գաւառակը մնացորդներ ունի այն բազմաթիւ աշտարակների և ամրոցների, որոնցով այդտեղի բէկերը կռւում, պաշտպանվում էին Արդուինի բէկերի դէմ: Այս կռիւների վերջանալը հազիւ 30 տարի կայ: Շավշէթի բէկերը, ինչպէս երևում է, ծագում են ոչ թէ հին նշանաւոր ցեղից, այլ օսմանեան տիրապետութեան ժամանակ իսլամութիւնն ընդունած մի վրացի աւազակից, որ յիշվում է այժմ իբրև խէմշի: Դրա յաջորդներից Աբդուլլահ աղան սպանում է բէկի պատուանունը, երբ Արդուին բնակող Աթաբէգեան ասպատակող մի բէկին կարողանում է ընկճել: Դրանից սկսվում է խէմշի-օղլի բէկերի սերունդը: Այդ ժամանակների յիշատակը մնացել է բլուրների վրա հիմնված պարսպապատ դղեակներով, ուր և բնակվում են այժմեան խէմշի-օղլիները: Այս տեղեկութիւնները ես ստացել եմ նոյն իսկ բէկերից, սակայն կարող են և անճշտութիւններ լինել այդ տեղեկութիւնների մէջ: Կան նաև այստեղ այլ և այլ ցիրուցան և քարուքանդ ամրութիւններ, որոնք քրիստոնէութեան, գուցէ ևս հին Տայոց գաւառի իշխանութեան հիմնարկութիւնների մնացորդներ են: Բայց Շավշէթի մէջ ամենանշանաւոր հնութիւն, որ արժանի է յիշատակվելու, է մի փառաւոր, հինօրեայ եկեղեցի Թբէթ գիւղի մէջ: Գիւղը առանձին լաւ դիրք չունի, սակայն զանազան նշաններից երևում է, որ դա պէտք է մեծ բնակութեան տեղի լինէր, ինչպէս յիշում են և իրանք գիւղացիները: Իսկ այժմ հազիւ 40 տուն կայ, ամենքն էլ իսլամ ընդունած վրացիներ են: Եկեղեցին 90 ոտք երկայնութիւն և 68 ոտք լայնութիւն ունի: Մէջտեղը մի սիրուն գմբէթ ունի, սրածայր բարձրացած: Թէ այս գմբէթը, թէ երկու հաստ սիւները և թէ մանաւանդ աւագ-խորանի ամբողջ շրջակայքը սրբերի և հրեշտակների նկարներով լի են: Գլխաւոր պատկերն է սուրբ Նիկողայոսի պատկերը, երկու մարդաչափ մեծութեամբ, շրջապատված սրբերով և առաքեալներով: Ներկը դեռ ևս կենդանի փայլում է: Մի քանի արձանագրութիւն կայ դրան մօտ, վերնատան ներքև: Այդ արձանագրութիւնները մեծ մասամբ եղծված են քարերով: Գրերը նկարված են պատի վրա: Դրանցից երկուսը գիւրին տեղը լինելով, ես սանդուխտով բարձրանալով կարողացայ դիտել նրանց: Նրանք կամ հայերէն և կամ հին վրացերէն լեզուով էին: Ինձ պատմեցին որ երկու վրացիներ, պ. պ. Բակրաձէ և Գուրիէլի հետազօտելով այդ գրերը, յայտնեցին որ նրանք հին վրացերէն են, սակայն իմ անձնական համոզմամբ, դրանք հայերէն փակագրեր են և այդ գրերից մի քանիսներ ես հեշտութեամբ կարդացի. իսկ մեծ մասամբ, ի հարկէ, չը կարողացայ լուծել, մանաւանդ չունենալով ժամանակ, դիւրութիւն և միջոցներ պարզօրէն արտագրելու: Վերնատունը գեղեցիկ քանդակագործութեամբ զարդարված, հաստատված է երկու հաստ սիւների վրա: Եկեղեցու ներքին պատերից մէկի վրա փորված է մի մօրուքաւոր արձան, մինչև ոտքերը վերարկուով ծածկված. ըստ աւանդութեան տեղացիների՝ դա եկեղեցու շինողի արձանն է: Եկեղեցու մէջ կայ նաև մի աւանդատուն, որի գմբէթը կործանված լինելով, քարերով և հողով լցված է: Ինչպէս երևում է դրա տակը ներքնատուն էլ կայ, բայց անցքը գոցված է հողով և քարերով: Այժմ այդ եկեղեցին մզկիթ է և նրա պատկերների մեծ մասը եղծված են: Ասում են որ այդ եկեղեցին 1200 տարվայ շէնք է:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԵԳԻՊՏՈՍ

—

Իզմայիլիայից „Figaro“ լրագրին հեռագրում են սեպտեմբերի 14-ից: Անգլիական զօրքերը երկու ճանապարհներով կայիրէ են ուղևորվում: Հեծելազօրքի բաժինը երէկ գրաւեց Բելբէյս: Այսօր այդ զօրաբաժինը գեներալ Ուէլսլէյի և գվարդիայի ուղեկցութեամբ նորից ուղևորվեցաւ կայիրէ: Մակֆերսօն և Ալիսօն գեներալների հրամանատարութեան տակ եղած մի ուրիշ զօրաբաժին երէկ գրաւեց Զագազիգ: Քաղաքապետը դիմաւորեց հնդկական հեծելազօրքին և հնազանդութիւն յայտնեց: Բնակիչները ամենևին չէին ընդդիմադրում անգլիացիներին: Այսօր կէսօրին շօտլանդական զօրաբաժինը դուրս եկաւ Զագազիգից դէպի Կալիաբս, ուտեղ նա պէտք է միանայ գեներալ Դրուրի-Լօուի հեծելազօրքի հետ կայիրէ ուղևորվելու համար: Բելբէյսի և Կալիաբի մէջ եղած տարածութիւնը տասը մղոնից աւելի չէ: Զագազիգից Կալիուբ տանող երկաթուղին անցնում է Բենհայից, որտեղ միանում է Ալէքսանդրիայից կայիրէ տանող մեծ գծի հետ: Լուր է տարածված, որ Արաբի-փաշա կալանաւորված է իր կուսակիցներից Բենհայի մէջ այն պատճառով, որ Արաբի-փաշա թողեց պատերազմական դաշտը Տէլէլ-Կեբիրի մօտ առաւօտեան 6 ժամին, այսինքն այն ժամանակ երբ անգլիացիները ջարդում էին նրա արտիլերիական և հետևակ զօրքերին: Անգլիացիները եգիպտական բանակի վրա անսպասելի յարձակումն գործեցին: Պահապանները և հրացանաձիգները միայն այն ժամանակ նկատեցին անգլիական զօրքերին, երբ նրանք մօտեցան հրացան առնելու տարածութեան վրա: Եգիպտացիները նրանց սարսափելի կրակով ընդունեցին, բայց նրանք շատ բարձր էին արձակում: Անգլիական զօրքերը, մօտենալով եգիպտական բանակին, 300 մէտր տարածութիւնից բարձրաձայն ուռայով և մեծ եռանդով յարձակվեցան եգիպտական ամրութիւնների վրա, առանց կրակի, սուիններով: Զինուորները այնքան զայրացած էին, որ ոչոքի չէին խնայում: Վիրաւորված Բախիր-բէյին հազիւ կարողացան խլել զինուորներից: Արաբները սաստիկ շփոթվեցան: Այդ յանկարծակի յարձակումը սուիններով նրանց սարսափեցրեց: Ոչ ոք չէր մտածում պաշտպանել եգիպտացիների մեծ ամրութիւնը: Եգիպտացիները կորցրին սպանվածներով 2000 և գերիներով 3,000, այնպէս որ նրանք զրկվեցին իրանց չորրորդական մասից: Ժամի $7^1/_2$ յաղթութիւնը որոշված էր Կէշլակի կամուրջի վերցնելով, որ լաւ էր պաշտպանվում և որ վերցրեց գեներալ Գրէմ: Այդ կամուրջը վերցնելու ժամանակ գեներալ Գրէմ ստիպված էր սուրը ձեռքին անձամբ առաջնորդել անգլիական զինուորներին: Ժամի 8-ին դաշտը Բէյբէյսի ուղղութեամբ ծածկված էր փախստականներով, որոնց հալածում էին դրագունների երկու գունդեր: Անգլիացիները վերցրին 70 զարդարուն վրաններ, 100 վագօններ և 70 թնդանօթներ:

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պօլիս, 7 սեպտեմբեր 82

Ռուբինեան ստորագրող Ամբրոսիոս ծայրագոյն վարդապետին հոտերը սկսան բուրել: Պօլսեցոց համար ինչ որ ալ իմանանք այդ շնորհունակ անձի վրայ զարմանալի չի թուիր մեզ. նա արդէն իր առաքինութիւնները ծանօթացուցած է: Բայց ռուսիաբնակ հայոց համար նոյնը չէ: Սոքա վայրկեան մը կարծեցին որ իրենց աչաց առջև չի տեսնուած մի հրաշալիք ունեն, այն է անձնուրաց, անշահ...

լով իրեն վրայից նոյնպէս և Գաղղիայի ճնշող գրականական լուծը, զարկ տուեց անկախ և ազատ գրականութեան և բոլորի ուշադրութիւնը դարձրեց դէպի ազգային ինքնաճանաչութիւնը, որը քիչ չօգնեց իրեն Նապօլէօն I օրերում: Մի անգամ ժողովուրդը որ զարթեց, որ ճանաչեց իրեն և իր անցեալը, այնուհետև նա հասկացաւ որ սուտ է այն՝ իբր թէ արտաքոյ Հռոմէադաւան Ֆրանսիայի իր Վօլտէրներով, իր Բուալօներով չիք փրկութիւն: Ես այստեղ աւելորդ եմ համարում մի առ մի խօսել ժողովրդական գրականութեան տեսակների վրա:

Ո՞վ չը գիտէ, օրինակ, առածների նշանակութիւնը: Դրանք ընդհանուր ազգային գրականութեանը մի առանձին ճիւղ տալուց բացի՝ բացատրում են մեզ ժողովրդական կեանքի մէջ եղած ամեն տեսակ երևոյթները: Ո՞ր ռուսը գործածելով հինաւուրց առածը թէ՝ незванный гость хуже татарина չէ մտաբերում այն ատելութիւնը դէպի թուրքը, որ քանի դար ճնշում էր վայրենաբար թոյլ Ռուսաստանը: Եւ ո՞ր հայը լսելով ծերունիներից թէ՝ «թուրքի համար մի ասիր մեռաւ, այլ ասիր սատկաւ» չէ յիշում սրի և թուրի ճարակ անող վայրենի մօնղօլները: Ո՞ր հայը գործածելով այն ոճը թէ՝ «իմ արևս վկայ, արեգ խաւարի», չէ առաջարկում իրեն արեգակի նշանակութեան հարցը հին Հայաստանում: Այդպիսի օրինակներ շատ և շատ կարելի է բերել: Բոլոր այդ առակները, առածները, ոճերը ծնունդ են կեանքի երևոյթների և դրանց մէջ է նրանց բարձր նշանակութիւնը. բացի սորանից ժողովրդի կեանքին ծանօթանալու համար, կարևոր են նոյնպէս գիտենալու և նրա նախապաշարմունքները, զանազան թէ ազգային և թէ եկեղեցական տօների կատարման ձևերը, որովհետև մենք հեշտութեամբ կարող ենք գտնել քրիստոնէական տօների կապը կռապաշտականի հետ: Ի նկատի առնելով և մեր լեզուի անմշակ դրութիւնը, կարևոր են նոյնպէս գիտենալու մեր իսկ հայկական բառերը, որոնք շատ տեղ գործ են ածվում առանց մեր իմանալու, բայց գրականութեան մէջ տարաբաղդաբար չեն մտնում: Իսկ մենք շատ անգամ ի չար գործ դնելով մեր մայրենի լեզուի ճկունութիւնը, բարդում ենք մի քանի բառ մի առարկայի, մի անօթի, մի տան կարասիքի, մի գործիքի անուն ստեղծելու համար, մինչդեռ մեր գիւղացի հայը ունի վերոյիշեալ առարկայի բուն հայկական անունը: Ի հարկէ շատ անգամ զանազան տեղեր մի և նոյն առարկան ունի 2, 3, 4 անուն, բայց, ի հարկէ, այդ բոլոր բառերից ընտրելի կը լինեն աւելի հայադոյները: Վերջացնելով իմ խօսքս գրականութեան մասին, ես կասեմ որ այդպիսի պարապմունքների շնորհիւ մեր լեզուն կը ճոխանայ և կը հարստանայ, մեր ազգի պատմութեան ժողովրդական կեանքի բաժինը, որը ամենևին անմշակ է, որոշ կերպարանք կը ստանայ, մեր դիցաբանութիւնը, այժմեան պէս անորոշ չի մնայ և գուցէ մեր փոքրաթիւ բանաստեղծները, որոնք վերջին տարիներս քիչ չօգնեցին ազգայնութեան գաղափարին իրենց գեղեցիկ ռոմաններով և բանաստեղծութիւններով, հետևելով Գերմանիայի օրինակին, գրուածների նիւթը կառնեն նոյն իսկ մեր հին հայկական կեանքի մասին եղած զրոյցներից: Ահաւասիկ, այդ միջոցով և ոչ պակաս ազգի անտեսական դրութիւնը հետազօտելով կարելի կը լինի զարթեցնել մեր ազգի ինքնաճանաչութիւնը, ուսումնասիրելով նորա անցեալը իր ուրախութիւններով և տրտմութիւններով: Իսկ դուք կը հարցնէք ինձ. ով պիտի հետազօտէ և ինչպէս. անհ. ես խոնարհաբար կը խնդրեմ անել այդ բոլորը մեր ազգային ուսուցիչներին: Դոցանից շատերը գտնվելով միշտ Հայաստանի գիւղերում, հեշտութեամբ ազատ ժամանակները կարող են հաւաքել այդ հում նիւթերը: Ես կարծում եմ, որ մեր գաւառական ուսուցիչների մէջ կան այնպիսի անձինք, որոնք նոյնպէս հոգով բանասէրներ են և որոնք ուրախութեամբ կարող են այդ ամենը անել: Ի՞նչ դժուարութիւն կայ գրել այն երգը, որը նա լսում է մի աշըղի բերանից, կամ մի առակ, որ նա լսում է մի գիւղացու բերանից. ի հարկէ հեքեաթներ ժողովելը քիչ գուցէ դժուար լինի, դարձեալ ես ասում եմ որ դա շատ քիչ ժամանակ կը պահանջէ և ով որ սիրում է այդպիսի պարապմունքը, նորա համար այդ ժամանակը կորած չի լինի: Հեքեաթներ հաւաքողներին ես կը խնդրեմ, որ նոքա գրեն այնպէս ինչպէս նոցա կը պատմեն, և ոչ փոխելով ոճը, ոչինչ աւելացնել և պակասացնել: Շատերը, գուցէ, ժողովելով այդ բոլորը, իրենք կը հետազօտեն, և ապա կուղարկեն որ և իցէ խմբագրատուն տպելու, բայց որոնք չեն կարող այդ անել, խոնարհաբար կը խնդրեմ ուղարկել այդ բոլոր ժողովածուները, «Մշակի» միջնորդութեամբ ինձ կամ պ. Ռաֆֆիին: Ուրեմն վերջացնելով իմ խօսքս կրկնում եմ որ պ. պ. ուսուցիչքը և ուրիշ ցանկացողներ ուշադրութիւն դարձնեն հետևեալին.

I. Ժողովրդական երգեր.

1) Մանկական.

2) Երգեր յօրինած սրբերի և ժողովրդ. հերոսների մասին.

3) Պարերի երգեր.

4) Տօնական երգեր, օրինակ վիճակ գցելու և այլն.

II. Հեքեաթ.

III. Աւանդութիւններ. ծիսակատարութիւններ, նախապաշարմունքներ.

IV. Փոքր առակներ և առածներ.

V. Բառեր և ոճեր խօսակցութեան, անօթների, կահկարասիքի, գործիքների թէ երաժշտական և թէ գիւղատնտեսական, խաշնարածութեան և այլն անուններ, իրանց մեկնութիւններով և եթէ կարելի է նկարներով, նոյնպէս զանազան բոյսերի անուններ, եթէ կարելի է ուղարկելիս այդ անունները՝ հետը ուղարկվեն և նոյն իսկ բոյսերը:

Ս. Թանդեան

խնդիր, յառաջադիմասէր և լոկ ազգին բարիքը մտածող հայ վարդապետ մը: Այժմ նոքա ալ զայն փորձեցին, բայց ինչ օգուտ որ այդ փորձառութիւնը իրենց 10,000 րուբլիի եղաւ: Զարմանալի բան. երբէք Ամբրոսիոսներու երեսէն ազգը չէ խնդացած:

Ցիշեալ վարդապետը ժամանակաւ Ռուբինեան անուամբ մի դպրոց հիմնած է Բերայի Պանդալտի կոչուած թաղը: Աչքի առաջ բերելով հիմնադրին խորին տգիտութիւնը, դիւրին է երևակայել թէ ինչ կարող էր ըլլալ այդ դպրոց ըսուած հաստատութիւնը, որու կէսը դասարանաց նուիրուած էր, կէսն ալ թատերաբեմ եղած էր ուր ինպաստ դպրոցին ներկայացումներ կը տրուէին նաև երբեմն թիւրք լեզուով աւելի հանդիսական ըսալու համար: Դպրոցը յառաջ գնաց որքան որ կարող էր այդպիսի մի մարդու հսկողութեան տակ, այսինքն քիչ ժամանակ: Դպրոցին փակուելէն վերջը, Ամբրոսիոս վարդապետ, երբեմն Իսկէնդերեան, այժմ իր դպրոցին յիշատակին անմոռաց պահելու համար Ռուբինեան մականուանել՝ պարկը վիզը և կաթողիկոսական կոնդակը ի ձեռին, գնաց Ռուսիոյ մէջ քաղաքէ քաղաք շրջեցաւ և իր առաջադրած երկրագործական դպրոցին համար դրամ հաւաքեց, ինչպէս կը յիշէք, այսինքն ինչպէս լաւ կը յիշեն փողը տուող անձինք: Երբ ամեն աղբիւրներն սպառեցան այդտեղ, երբ նորա բուն դիտաւորութեանց վրայ կասկածներ սկսան գոյանալ, անցաւ նա Թիֆլիս, գնաց ուղղակի Բաբերդ և մինչ երկրագործական դպրոց մը հիմնելու պատրուակաւ յաջողեցաւ ինքզինքը առաջնորդ անուանել տալ այնտեղ, խաբելով ամենքն որ դրպանին մէջ 2,000 ոսկի ունի այդ նպատակին համար հաւաքած: Երբ գաւառացիներն կը պնդեն որ այս ինչ եկեղեցականը իրենց վիճակին գլուխ անցնի, դժուար է Պատրիարքարանի այդ փափագին դէմ դնել, վասն զի այն առեն մերժուած անձը աւելի քաղցր կըլլայ և մերժումը աւելի վատ հետևութիւններ կրնայ ունենալ. ապա թէ ոչ Պատրիարքարանը երբէք ինքն իր կողմանէ Ամբրոսիոսը չէր անուանէր Բաբերդի պէս կարևոր մի վիճակի առաջնորդ:

Այժմ մէկ տարի այնտեղ մնալէ վերջը Բաբերդի ժողովուրդը տեսնելով որ հայր սուրբը չէ եղեր ինչ որ միամտութեամբ կը կարծէր, ամեն կողմերէ ստորագրեալ հանրագիր մը ներկայացուցած է առ ատենապետն գաւառական ընդհանուր ժողովոյ, որու մէջ սաստկութեամբ կը բողոքէ իր ընտրած առաջնորդի արարքներուն դէմ: Ազգային ամեն գործ, կըսեն ստորագրողք, այժմ մէկ վարդապետի ձեռք յանձնուած ըլլալով՝ օրէնք, արդարութիւն, ազգային շահ և պատիւ մէկ կողմ դրուած են: Առաջնորդն նորանոր տուրքերով խեղճ ժողովուրդը կը կեղեքէ, առաւել քան կառավարութեան պաշտօնեայներն: Վանքէն և քաղաքէն 400 ոսկի հասոյթը իր անձնականին համար ձեռք անցուցած է նա, և հակառակ սահմանադրութեան տրամադրութեանց՝ դպրոցաց հոգաբարձութեան, կրօնական ժողովոյ, տնտեսական խորհրդի, փանահայրութեան հոգը ամենքն ալ այդ անձը վրան առած է և կը կառավարէ ամեն բան ինչպէս որ կը կամի, այն է իր չահուն համեմատ: Հանրագիրը կը գանգատի որ գաւառի վիճակն զգալի կերպով վատանալու վրայ է: Իսկ այն 2,000 ոսկին ոչ ոք երեսը տեսած ունի և տեսնելու ալ յոյս չը կայ: Վարդապետը վանք և վարժարան անուամբ կանգուն մը բարձրութեամբ պատ հիւսել կուտայ... ժողովրդին ստակովը, այսքան: Հանրագրութիւնը կը պահանջէ որ առաջուան պէս կրկին իրենց ընտրած ժողովներու ձեռօք կառավարուին ազգային հաստատութիւններն և զգացնել կուտայ որ չնորհանակ հայր սուրբը մեծ հաճոյք ըրած կըլլայ ամենուն եթէ կրկին դառնայ Պանդալտի կամ ուրիշ որ և է մի տեղ, բաւական է որ այդ տեղը Բաբերդ չըլլայ: Եթէ Բաբերդի գաւառական ընդհանուր ժողովը գոհացում չի տայ այս բողոքին՝ ժողովուրդն ալ պիտի դադարեցնէ սովորական ամեն տուրքերն և իր գործը ինքն իր ձեռօք պիտի կարգադրէ, նոյն է ըսել թէ բռնութեամբ պիտի վանէ իր գլխէն այս անակնկալ պատուհասը:

Բոլոր այս պատահած անցքերն մասնաւոր նշանակութիւն մը չէին ունենար, և առաջին անգամը չը պիտի ըլլար որ տեսնուէր հայ ժողովուրդ մը իր առաջնորդէն դժգոհ, բայց ներկայ պարագայիս մէջ փողերուն խնդիրը կայ որ այս եղելութիւնը աւելի խրատական կընէ: Անհաւատալի մարդ մը որ կուգայ ձեզ մօտ Հայաստանի մէջ երկրագործական դպրոցի մը շինութեան համար փող հաւաքելու, քարոզներ կը խօսի, իւղ և մեղր կը կաթեցնէ իւր բերանէն, անշահախնդրութեան իբր տիպար կը ներկայացնէ ինքզինքը և կը յաջողի բարեսէր, ազնիւ անձերէ 10,000 րուբլիի մօտ փող կորզել և օրին մէկը առանց «միսաք բարեաւ» ըսելու կանցնի սահմանագլուխէն անդին: Այժմ ոչ մի անձ, ոչ մի մարմին կարող է հաշիւ պահանջել այդ վեղարաւոր քսակահատէն: Ո՛չ նուիրատուք կարող են բողոքել, վասն զի ուրիշ երկիր կը գտնուի նա հիմայ, և ոչ Պոլսոյ ազգային վարչութիւնը քննել եղելութիւնը, վասն զի ուրիշ հողի վրայ եղած է այդ հանգամանկութիւնը: Անօգուտ է ուրեմն միաք հոգնեցնել այդ ստակն երեան հանելու համար, վասն զի չատ հաւանական է որ գերապատիւ վարդապետը պինդ պահած է զայն, կամ հին հաշիւներ սրբելու գործածած:

Բայց ով կերաչխաւորէ մեզ որ վաղը մի ուրիչ մարդ, կրօնական թէ աշխարհական, նոյնը չը պիտի փորձէ ընել ձեր կողմերը և ինչպէս հնար է առատաձեռն բարերարները զգուշացնել, եթէ մամուլն այս մասին չի հսկէ և պէտք եղած ազդարարութիւնները չընէ: Եթէ թղթակիցք ժամանակին նկարագրէին ձեզ Ամբրոսիոս վարդապետը ինչպէս որ ամեն մարդ կը ճանաչէ զայն այստեղ, եթէ ըսէին ձեզ որ նա կատարեալ ագէտ և չահամոլ, բարուց մասին անվստահելի, ստահակ և կոպիտ մի մարդ է որ մի քանի փայլուն և հրապուրիչ նախադասութիւններ անգիր ըրած կերթայ ամեն տեղ բարբառել, թէ դորա ձեռքով մի երկրագործական դպրոցի հիմնարկութիւն սպասել այնքան հաւանական է որքան մի անզարգացած մարդու կողմանէ խելացի մի գաղափար, այն ժամանակ նուիրատուք կամ «բարի եկար, վարդապետ» կըսէին իրեն, կամ այնպէս կընէին որ ստակն ապահով մի տեղ զետեղուելով, հետզհետէ կը յանձնուէր իրեն քանի վարժարանի չէնքը յառաջանար, այն ալ մի ուրիչի հսկողութեան ներքև: Բայց այն ժամանակին ալ Ամբրոսիոսի պէտքն ալ կոչնչանար բոլորովին:

Այսպիսի առիթներու մէջ թղթակիցներու պարտքն է խօսել ինչ որ գիտեն և եթէ քանի մը տարիներ յառաջ այդ տեղի լրագրաց թղթակիցք փոխանակ պարոն Պիսմարքի քաղաքականութեամբ զբաղելու, կամ այս ինչ դեսպանի կնոջ պարահանդէսի շրջազգեստներուն գոյնը և ձևը երկարօրէն ձեզ նկարագրելու, իմացունէին ձեզ որ դրամնիդ վտանգի մէջ է, այժմ 10,000 րուբլ ձեր դրպանը կըլլար կամ օգտակար մի ձեռնարկութեան կը ծառայէր: Այսպիսի առիթներու մէջ է որ ազգային լրագիրք, բայց մանաւանդ նոցա թղթակիցք իրենց անհրաժեշտութիւնը կարող են ցոյց տալ:

Ինչ որ կըսենք այստեղէ ձեզ մօտ դացող բաղդախնդիրներու մասին, նոյնը կարող ենք ըսել փոխադարձաբար երբ մի անձ ելնէ ձեր կողմէն մեզ մօտ գայ փող հաւաքելու դիտաւորութեամբ, այն առեն ձեր կողմի թղթակիցք (?) պէտք է որ արժանաւորն և վստահելին յանձնարարեն և անարժանի դէմ զգուշացնեն մեզ: Իրաւ է որ մեր մասին այդ վտանգը խիստ սպառնական չէ, վասն զի ով որ ալ ելնէ այստեղ գայ ձեր կողմէն՝ մենք նորա չատ պատիւ կընենք, լաւ կը հիւրընկալենք, ի սափրել հարկին ճառ մ'ալ կը խօսինք իր վըրայ, ոտանաւորներ ալ կը նուիրենք իր անուան, բայց երբ մեզմէ փող ուզեն՝ ազգասիրական եռանդնիս կը դադարի անմիջապէս:

Մ. Վ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Հավասի գործակալութեանը» Ալեքսանդրիայից հեռագրում են սեպտեմբերի 14-ից: Բուտրոս, Բէուֆ և Ալի-Բուբի գնացին պալատը: Նրանք Կայիրէի բնակիչների կողմից մի ադրէս ներկայացրին խեդիվին, որի մէջ յայտնում էին իրանց խոնարհութիւնը և հպատակութիւնը: Նրանց վրա այդ պարտականութիւնը դրեց երէկ Կայիրէում կայացած ժողովը, ուր ներկայ էին բարձր պաշտօնեաները, անուանիները և բազմաթիւ ուլէմներ, ի թիւս որոց և շէյխ Էլ-Էդվի, որ մինչև այժմ Արաբիի հաւատարիմ կուսակից էր: Ժողովին ներկայ էր և Արաբին, բայց նա չէր մասնակցում վիճաբանութիւններին: Բուտրոս յայտնեց խեդիվին, որ Կաֆր-Դօվարում դեռ ևս 5,000 մարդուց բաղկացած զօրք է մնացել, բայց հէնց որ Տուլբա-փաշան առաւօտեան ուղևորվեցաւ դէպի Կայիրէ, նրա զինուորները վճռեցին իսկոյն և եթ անպայման հնազանդութիւն յայտնել:

—Գալիցիական լանդտագի նիստում, սեպտեմբերի 14-ին, պատգամաւոր Մերունովիչ պնդում էր, ի միջի այլոց, իբր թէ Վիեննայի ռաբբին, տեղական դատաստանական վարչութեան մի պաշտօնական հարցմունքին պատասխանեց, որ հրէական կրօնը, յայտնի դէպքերում, թոյլ է տալի սպանութիւնը: Այդպիսի յայտնութեան պատճառով Լվովի համայնական խորհրդի նախագահ և Լէվէնշտէյն ռաբբին հեռագրով դիմեցին Վիեննայի ռաբբիին, խնդրելով բացատրութիւն: Վիեննայից նրանք հետևեալ հեռագիր ստացան: «Պատգամաւոր Մերունովիչի կողմից արած յայտարարութիւնը կատարելապէս հնարովի է: Վիեննայի ռաբբի՝ դօկտոր Գիւդէմանն:»

—Կ. Պօլսից ստացված տեղեկութիւնների համեմատ, այնտեղ պէտք է, սեպտեմբերի 18-ին բացվի դեսպանների կօնֆէրէնցիան յոյն-թիւրքական սահմանական վէճի առիթով խորհրդակցելու համար:

—Կ. Պօլսից հեռագրում են լրագիրներին սեպտեմբերի 8-ին, որ սուլթանը հեռագրով դիմեց անգլիական կառավարութեանը, որ իրան յանձնէն արդէն ապստամբ յայտնված Արաբի-փաշայի վիճակի վճիռը: Կարծում են, որ այդ պահանջը կը մերժվի:

—«Times» լրագրին Կայիրէից հեռագրում են, որ իբր թէ Աբդ-էլ-Ալլին հրացանի առին սուդանեան գնդերի սևամորթ զինուորները, որոնք չէին ցանկանում տարածել այն չրջաբերականը, որի մէջ նա հրաւիրում էր եգիպտացիներին մինչև արեան վերջին կաթիլը պաշտպանել իրանց հայրենիքը անգլիացիների դէմ:

—Սեպտեմբերի 8-ին, Լոնդոնի երեկոյեան լրագիրներում Կայիրէից ստացված մի հեռագիր է տպված, որ յայտնում է, իբր թէ տեղացիների թաղում մեծ անկարգութիւններ պատահեցան: Գէներալ Ուէլլի, ինչպէս հաւատացնում են, սպառնաց, եթէ անկարգութիւնները չեն դադարի, միջնաբերդից կրակ թափել քաղաքի վրա: Այդ մօքով չրջաբերական իբր թէ վաղը կը հրատարակվի:

—«Times» լրագրի ստացած տեղեկութիւնների համեմատ, անգլիական գլխաւոր հիւպատոս Մէլէտին հրամայված է յայտնել խեդիվին, որ ապստամբութեան առաջնորդներին մահուան պատժի ենթարկելը չէ կարելի առանց անգլիական կառավարութեան համաձայնութեան: «Times» աւելացնում է, որ մադրութիւն կայ անգլիացի փաստաբան հրաւիրել Արաբի-փաշային և նրա ընկերներին պաշտպանելու համար:

—Փարիզի «Figaro» լրագրին Կայիրէից հեռագրում են սեպտեմբերի 16-ից: «Գէնէրալ Ուէլսլի գրաւեց խեդիվի Աբդին պալատը, իսկ կօննաուտեան դուքսը իջաւ Կասր-էլ-Նուսա պալատում: Ապստամբ կառավարութեան հետևեալ տասն և մէկ անդամները մահուան պատժի կենթարկվեն. Արաբի, Ալի-Ֆէհմի, Աբդ-էլ-Ալ, Տուլբա, Բուբի Մահմուդ-Սամի, Մահմուդ-Ֆահմի, Աբդալլա-Նէդիմ, Հասան-Մուսա-էլ-Ախադ, Էսսադ և Էլ-Ադրասի շէյխերը: Արաբի և Տուլբի փաշաները գերի ընկան գէնէրալ Մակֆէրսօնի ձեռքը: Երբ հնդկական հեծելազօրը չրջապատեց Արաբի-փաշայի տունը, այն ժամանակ նա դուրս եկաւ սանդուղքի վրա և գերի առնվեցաւ: Բոլոր ծառաները նրան թողեցին: Նրա հետ միասին գերեցին և Տուլբա-փաշային: Կայիրէում ամբողջ օրը ոչ մէկը և ոչ միւսը չէին փորձում փախչել: Ազգաբնակութիւնը ցած խոստարտութեամբ է վերաբերվում դէպի նրանց: Տասը փաշաներ են կալանաւորված, որոնց թւում՝ Հասան-Շէրի, Իբրահիմ-խալիլ և Կլամիլ: Անգլիական զօրքի մեծ մասը Կայիրէ հասաւ: Հետևակ զօրքը միջնաբերդում տեղաւորվեց. հեծելազօրը Գէզիրումն է գտնվում:

—«Կէօլնի Լրագրին» Լօնդօնից հեռագրում են սեպտեմբերի 16-ին: «Կայիրէում բացված են նորից բոլոր հիւրանոցները և կեանքը իր առաջվայ ընթացքով է գնում: Արաբական «Էլ-Ջավաիբ» լրագրում լուրեր են տպված արաբների յաղթութեանց մասին. այդ լրագրում տպված է, որ անգլիացիները կորցրին 150,000 մարդիկ:»

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սկզբնական կրթութիւնը Գերմանիայում: Պարտաւորեցուցիչ ուսման հասակի մէջ մտած երեխաների թիւը Գերմանիայում 1881 թւին հասաւ 5,503,970-ին, իսկ Գերմանիայի բոլոր բնակիչների թիւը 27,278,395. իսկապէս ուսումնարան այցելողներն էին 4,815,974, այսինքն ազգաբնակութեան 17,7%: Վարժապետութեամբ պարապում էին 61,134 դաստիարակներ, 78 աշակերտների վրա մի դաստիարակ: Ինչ որ վերաբերվում է Բեռլինին, որ 1,922,385 բնակիչ ունի, այդ քաղաքում 117 ուսումնարաններում 1,763 դասատներով ուսանողների թիւը հասել է 94,299-ի:

* * *

Արաբիի սօուս: Արաբի-փաշան սկսում է խոհարարական դեր խաղալ Փարիզում: Երբ ես երէկ—գրում է «Vossische Ztg.» լրագրի թղթակից—եկայ Րիվօլի փողոցի վրա գտնվող մի հիւրանոց, ճաշի սեղանի վրա գտայ կերակուրների ցուցակը, որի վրա ահագին տառերով գրված է. «Արաբիի սօուս»: Հետաքրքրվելով ես իսկոյն պահանջեցի այդ նոր կերակուրը: Առաջ ես կարծում էի, որ Արաբիի սօուսը պայծառ կը լինի, որպէս Լիվեան անապատի աւազը, բայց ոչ,—սօուսը մումիայի չառատ գոյն ունէր: Երբ ես հարցրեցի, թէ ինչ բաղադրութիւնից է շինած Արաբիի սօուսը, պատասխան ստացայ. «արմաւենուց»: Ճաշակելով Արաբիի արմաւենու սօուսը, երևակայութեամբ ակամայ փոխադրվում ես Սեղաստրիսի թագաւորութեան մէջ Նեղոսի վրա, արմաւենիների տաղաւարի տակ: Պէտք է ճիշդը խոստովանել, Արաբիի սօուսը չատ համեղ է: Երկու խօսք էլ ասենք հիւրանոցի մասին. հիւրանոցի տէրը ուշադրութեամբ հետևում է քաղաքական անցքերին, և այդ հիւրանոցում կը գտնէք բազմաթիւ պատմական կերակուրներ՝ Կօլբէրի կօտլէտներ. Արաբիի սօուս, Բիչմարկի կրէմ, լաֆիտ Լա-Վալիէր:»

* * *

Անէծք երկու լրագիրներին: Հաղորդելով այդ բանի մասին, «Wiener Allgemeine Ztg.» լրագիրը մի և նոյն ժամանակ տպեց մի կաթոլիկ եպիսկոպոսի անէծքի ամբողջ բնագիրը, որի էական մասը հետևեալն է. «Մենք եպիսկոպոսի ամենասրբազան պարտք ենք համարում մեր ձայնը տալ բոլոր ուժով ընդդիմութիւնը ցոյց տալու նպատակով յիշեալ երկու պարբերական հրատարակութիւններին, և որքան այդ մեզանից կախումն ունէ արտաքսել նրանց հաւատացեալների չրջաններից, որոնք հաւատում են մեր իշխանութեանը: Աչքի առաջ ունենալով այս վերոյիշեալ հրատարակութիւնները, մենք յայտնում ենք անաստուած, վըճռական և հերետիկոսական թերթեր համաձայն այն հրովարտակների, որ այսպիսի դէպքերի համար տուել է Տրիէնտի ժողովը, և համեմատ այն չրջաբերականի, որ հրատարակվեցաւ 1864 թւի օգոստոսի 24-ին, առաքելական աթոռի ուժի և հեղինակութեան անունով, մենք, որպէս նրա պատգամաւոր, հրաժարվում ենք նրանցից և անիծում ենք նրանց, իսկ վերոյիշեալ լրագիրների խմբագիրներին և բոլոր նրանց, որոնք նրանց կողմն են բռնում և օգնում են նրանց, ովքեր և լինեն նրանք, համաձայն Apostolica Sedis սահմանադրութեան, մենք, մի և նոյն ժամանակ, թէ նրանց գրաչարներին, վաճառողներին և ցրվողներին, և, վերջապէս, նրանց բոլոր ընթերցողներին, յայտնում ենք մեր անէծքի տակ գտնվող:»

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 16 սեպտեմբերի: „Правит. Вѣстн.“ լրագրի մէջ տպված է Բարձրագոյն հրաման ստատս-սեկրետար Գրօտին Ալէքսանդրեան լիցէյի հոգաբարձու նշանակելու մասին: „Русскій Инвалидъ“ լրագիրը հաղորդում է, որ ժանդարմների բաժինները զինուորական չրջանների մէջ դուրս են հանված ժանդարմների շեֆի իրաւասութենից և ենթարկված են պատերազմական մինիստրի իշխանութեանը: „Новое Время“ լրագիրը հաղորդում է, որ կազանի նախկին նահանգապետ Սկօբլատին ենթարկված է կառավարչական սենատի դատաստանական գլխաւոր բաժնի դատարանին երդվեալ դատաւորների մասնակցութեամբ: Սկօբլատին մեղադրված է պաշտօնին վերաբերեալ յանցանքների մէջ: „Голосъ“ լրագիրը հաղորդում է, որ 1864 թուականի դատաստանական հիմնարկութիւնները կը մտցնվեն Վիլնօի, Գրօդնօի,

Մինսկի, Մագելևօվի և Վիտեբսկի նահանգների մէջ 1883 թուականի վերջին: Դրա համար որոշված է տարեկան 970,700 րուբլ ծախս:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 16 սեպտեմբերի: „Прав. Вѣст.“ լրագիրը հաղորդում է, որ ստատս-սեկրետար Գրոտ Ալէքսանդրեան լիցէյի հոգաբարձու է նշանակված: Պրոֆէսոր Պոլօնցեվ թողեց Ս. Պետերբուրգի համալսարանը: Կողմնակի հարկերի բաժնի նախագծի համեմատ 1883 թուին սպասվում են պետական եկամուտներ 298,495,180 րուբլ. անցեալ տարվանից 9,778,030 րուբլ աւելի:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 15 սեպտեմբերի: Բ. Դուռը մի շրջաբերականով շնորհակալութիւն է յայտնում Անգլիային Եգիպտոսը խաղաղեցնելու համար և յոյս է յայտնում, որ իր բարեկամութիւնը Անգլիայի հետ կամրանայ: Լօրդ Գրենվիլ բարեկամական պատասխան տուեց:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 16 սեպտեմբերի: Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 94 ր. 68½ կ., երկրորդ 91 ր. 75 կ., երրորդ 90 ր. 25 կ., չորրորդ 90 ր. 12 կ.: Ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 213 ր., երկրորդ 206 ր. 75 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 89 ր. 62 կ., երկրորդ 89 ր. 62 կ., երրորդ 89 ր. 87 կ., ոսկի 8 ր. 20 կ.: Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 24,12 պէնս: Բօրսայի տրամադրութիւնը ամուր է:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԱԲՐԻԷԼ ՋՈՒՐԱԲԵԱՆ ՄԻՐԶՕՅԵԱՆ ցաւօք սրտի յայտնելով իր ամուսնու ՆԱՏԱԼԻԱ ՄԻՐԶՕՅԵԱՆԻ (ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ) մահուան մասին, խոնարհաբար խնդրում է իր բոլոր բարեկամներին և ծանօթներին շնորհ բերել Ֆրէյլէնսկայա փողոցը, Արտազօվի տանը, որտեղից հանգուցեալին կը տանեն Մօղնու եկեղեցին, կիրակի, սեպտեմբերի 19-ին առաւօտեան 10 ժամին:

ՀԱՒԼԱԲԱՐԻ ՍՈՒՐԲ ՄԱՐԻԱՄԵԱՆ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ԴՊՐՈՑՈՒՄ աշակերտուհիների ԸՆԴՈՒՆԵԼԸ սկսվում է սեպտեմբերի 14-ից և կը շարունակվի մինչև 25-ը: Հասցէն՝ Լազարեվսկի փողոց, տուն Մէլիք-Շահնազարեանցի:

Տեսուչ դպրոցի՝ Կարապետ ԹԷՄՈՒՐՍԱՋԵԱՆՑ

ՎԱՐՁՈՎ ԵՆ ՏՐՎՈՒՄ ԵՐԵՔ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ, որոնք նորոգված են և մառաններ ունեն: Մառանի ամբողջ հարկը ԳԻՆԻԻ պահեստի և վաճառման համար: Միխայլօվսկայա փողոց տուն № 111, հարցնել դռնապան ԱՇԵՐԻՆ:

1—3

ԴՕԿՏՕՐ Ա. ԲԱԲԱՅԵԱՆԸ

Միայն ամսոյս 15-ից կարող է հիւանդներ ընդունել, առաւօտները ժամը 9—11, իւր նախկին բնակարանում. Սօլօլակ, Սերգիեվսկի փողոց, Բայինդուրօվի տանը:

5—10

ԾԱԽՎՈՒՄ Է ԹԷՅ Կ. և Ս. Պոպօվների իսկական ֆիրմայից ֆունտերով և արկղներով 1 ր. 40 կ. մինչև 3 ր. ֆունտը րուբլուց 10% ԶԻՋՈՒՄՈՎ: Քարվանսարայ Արծրունու Սիօնի մայր-եկեղեցու մօտ ԱԼԽԱԶՕՎԻ գրասենեակի մէջ № 9:

1—6 (1)

ՍՏԱՑՎԱԾ ԵՆ չը թրջվող վերարկուներ 6—18 ր., կրագեր 3 ր., գրաֆիններ և պատուկներ 25 կ., բաժակներ 7 կ., գրիչներ 144 հատ 20 կ. և այլն: ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ: Նոյն տեղը ահագին քանակութեամբ վակսա, թանաք, փոշիներ մետալներ սրբելու համար, մեծ քանակութեամբ թէյ առաջին հունձի 1 ր. 10 կ.—մինչև 2 ր. ամենալաւը ֆունտը առանց թղթի: Հրացաններ, ռեվօլվերներ, երեսսրբիչներ, ալբօմներ, փօստի թուղթ և այլն:

8—10

ՌԷԱԼԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻ բարձր դասատան աշակերտ ցանկանում է տներում ԴԱՍԵՐ տալ: Նմանապէս յանձն է առնում միևնոյն ուսումնարանի 1, 2, 3-որդ դասատուների համար աշակերտներ պատրաստել: Հասցէն կարող են իմանալ Գօլօվինսկի պրօսպէկտի վրա, Վարշավսկայա պեկարնիայում, պ. Մարտիրոս Հախնազարեանից:

3—5

ԱՂ. ՄԻՐԶՕՅԵԱՆԻ պատրաստական և ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ դպրոցում տեղափոխվեցաւ սուրբ Նշանի փողոցը ԱԲԻՍԱԼՈՄԵԱՆԻ տունը:

5—5

ԻՆԺԵՆԵՐ-ՏԵԽՆԻԿ յանձն է առնում կազմել քաղաքի բնակարանների և ամարանոցների ՅԱՏԱԿԱԳԾԵՐ (планы) և ՏԵՍՔԵՐ (фасады) նոյնպէս վերահսկողութիւն շինութիւնների ժամանակ: Հասցէն կարելի է իմանալ „Մշակի“ խմբագրատանը:

ИНЖЕНЕРЪ-ТЕХНИКЪ берется составлять ПЛАНЫ и ФАСАДЫ городскихъ и дачныхъ домовъ и руководить РАБОТАМИ. Адресъ можно узнать въ редакціи „Мшакъ“

5—10

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՄՍԱՅԻ

ՄԷԼԻՔՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԳԻՆՆ Է 1 Ր. 50 Կ.

Գիրքը բաղկացած է 467 երեսներից

Թիֆլիսում վաճառվում է

„Մշակի“ խմբագրատանը.—„Կենտրոնական գրավաճառանոցում“ Միրիմանօվի տանը № № 3 և 4. պ. Զաքարիայ Գրիգորեանցի „Կովկասեան գրավաճառանոցում“.—պ. Էնֆիաճեանցի ծխախոտի խանութում.— պ. Շահինեանցի ծխախոտի խանութում:

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել կամ յիշեալ տեղերը, կամ ուղղակի հեղինակին հետևեալ հասցէով:

ТИФЛИСЪ. Редакція „Мшакъ“.

РАФФИ.

Ցանձնուեցաւ մամուլին մեր

„ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ„ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐՈՒԱՅ ԴԱՍԱԳԻՐՔԸ

ԵՒ լոյս կը տեսնի մինչև ամիս վերջը:

Յ. Նազարեանց

ԹՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

սիստեմատիքական ընթացք

Գրիգորի Վարձելեան

հայոց միջնակարգ ուսումնարանների համար

մասն առաջին (ամբողջ թուեր)

Մամուլի տակն է և սեպտեմբերի առաջին օրերին լոյս կը տեսնի նոյն խնդիրների երկրորդ մասը (կոտորակ թուեր և երրորդական կանոններ):

Գինն է 40 կոպ.

Ուսումնարաններին զիջումն 20%:

Ծախվում է Վ. Շահվերդեանի լրագրական գործակալութեան խանութում:

Օտար տեղերից դիմում են այս հասցէով Тифлисъ, въ Агентство В. Шавердова:

ՆԱԽԿԻՆ ԽՄԲԱԳԻՐ-ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՂ

„Гусли“ շաբաթագրի, իվան Ֆէլիկսօվիչ ՏԽՕՐԺԵՎՍԿԻ սկսել է նորից պարապել ԱՏՎՕԿԱՏՈՒԹԵԱՄԲ:

Նա յանձն է առնում Անդրկովկասի բոլոր ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ հիմնարկութիւնների մէջ թէ քաղաքական և թէ քրէական ԳՈՐԾԵՐԻ պաշտպանութիւնը:

ՀԱՍՑԷՆ. Թիֆլիս, Саперная (Սապերնայա) փողոց, № 5.

1—10

Մի ՈՒՍՈՒՑԻՉ, որ երկար ժամանակ ուսուցչութեամբ է պարապել, ցանկանում է ունենալ ՄԱՍՆԱԻՈՐ դասեր ընտանիքներում, գլխաւորապէս ՀԱՅԵՐԷՆ լեզուից, ԹՈՒԱԲԱՆՈՒԹԵՆԻՑ և ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ:

Պայմանները կարելի է իմանալ „ՄՇԱԿԻ“ խմբագրատանը:

1—10

ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍԻ ՄԷԿԻՑ

ՍԿՍԵՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԵԼ ՎԻԷՆՆԱՅՈՒՄ

L'ORIENTAL

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԹԵՐԹԸ, ԱՄԻՍԸ ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ:

„Ժուրնալ դ'Օրիան“ լրագրի հին բաժանորդներին դադարեցրած թերթի տեղ կուղարկվի այդ նոր հրատարակութիւնը:

„L'Oriental“ թերթի տարեկան գինը 8 րուբլ է, կէս տարվանը 4 րուբլ:

Գրվել կարելի է „ՄՇԱԿԻ“ խմբագրութեան մէջ, կամ ուղղակի Վիէննայում դիմելով հետևեալ հասարակ հասցէով. Vienne (Autriche) M. F. Salles I. Neuer Markt 9.

Միջի փողոց, կաթօլիչեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

Աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԵԲԵԼ, ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՎԱԹՆԵՐ 8—30 ր., ժամացոյցներ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., սնդուկներ ճանապարհի 6—35 ր., մառաններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխօնի պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ումիվալնիկներ մրամօրնի 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ռէվօլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաներ) ռէվօլվէրի, սիգար Ռէնգարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու Կուշնարօվի գիլզի պապիրոզի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԷՅ (չայ) ԵՂ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բեսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) Էյնէմի. կօֆէ Էյնէմի և Միխէլսօնի. Պետերբուրգում 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրոբկայ գինէվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) դույթուկ (пухъ), պադնոսներ սամովարի և չայու, դանակ չանգալ զանազան ֆաբրիկաների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժինը. գրչակոթներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. դանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., դանակ հացի 20 կ.—1 ր., հաղը, կուխնայի 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբօր. միս կտրելու մաշինայ. Անգլիական ություններ, Բրիտանսկի չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, ջաղացներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրախմալ կարօկէն 18 կ., վաքս Ֆրանսիայի ժակոյ, թուղթ փոշտի, կանվերտներ, սուրգուչ, մատիտ, գրիչ երկաթէ, գրչակոթ, քարետախտակ, թանաք, թանաքամաններ, պրեսպապիէներ, գդալներ սեղանի և չայու ֆրաժէ, վարշավի և բրիտանսկի դուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չումիչկէք 45 կ.—5 ր., շամադաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. Ջուխտ, պալտապոշկաներ վարշավու, ՌԵԶԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլբաներ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. Ջուխտ, շալիկներ, մարդկերանց գալստուկներ, գոտիներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոքի. սանդրեր չիրմայու ոսկորէ, գուտապերչովի և փայտէ, շչոտկաներ գլխի, շորի, սապոկի, պոլի և կարտի համար. չուլքի թէլ (бумага) մատոկի կօճի և շալէ (гарусъ) ֆէլչատկէք մարդկերանց և կանանց, պորտմաներ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գալանտերեյնի ապրանքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կօտր, հօտավէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, հօտավէտ պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՕՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն:

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻՔԱՅԷԼ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

137—180

Միջի փողոց, կաթօլիչեսկայա փողոցի անկիւն № 13.